

## Hass, Alkoss, Gyarapíts...

Címkék: [innováció](#) [magunkról](#)

A magyar gazdaság a fejlett és a gyorsan felzárkózó országok harapófogójában van. Az előbbiek technológiai fölényük, innovatív termékeik és szolgáltatásaik, pénzügyi erejük és hatékony üzleti modelljeik révén ellenőrzik a nemzetközi piacokat, valamint az innovációs és termelési hálózatokat. Az utóbbiak nagyon alacsony bér ellenében is hatékonyan, fegyelmezetten dolgozó, nagy tömegű munkaerővel rendelkeznek, és néhányuk a bér munkán tovább lépve, a hazai tudás gyarapítására és a külföldi tudáselemek hasznosítására építve, a tudatosan fejlesztett innovációs képességek révén önálló piaci szereplővé vált. A nagyméretű, gyorsan felzárkózó országok hatalmas belső piacakra támaszkodva egyre nagyobb világpiaci részesedést érnek el. A magyar gazdaság számára létfontosságú, hogy kitörjön ebből a szorításból.

Ehhez mindenekelőtt az eddigi társadalmi magatartásformát kell megváltoztatni; a nyitott szellemiségű társadalom és az új iránt kritikusan fogékony, kezdeményező, újító, a reális kockázatokat vállaló, együttműködésre kész és teljesítményorientált, törvénytisztelő vállalkozók érhetik el az ország gazdasági felzárkózását. A tudásgyarapítás és innováció terepén folyó globális versenyben elért teljesítmény döntően meghatározza Magyarország felzárkózási esélyét az Európai Unió átlagos életminőségi színvonalához.

A hazai vállalkozások egyre szélesebb körének kell új piacokra belépnie és jelentősen fokoznia a termelékenységét, amihez elengedhetetlen a jelenleginél sokkal intenzívebb innovációs tevékenység: új termékek, szolgáltatások, eljárások bevezetése, új szervezeti, vezetési és marketing módszerek és pénzügyi megoldások alkalmazása, a nemzetközi hálózatokba való mélyebb beágyazódás.

A vitairattal az innovációval kapcsolatos kérdéskör gyökeresen új, korszerű értelmezését szeretnénk elterjeszteni: egy olyan gondolkodásmódot és magatartást, ami a gazdaságban, a közszolgáltatásokban és az államigazgatásban egyaránt elengedhetetlen ahhoz, hogy érdemben javuljon az ország teljesítménye, s ennek eredményeként a lakosság életminősége. Ehhez sok bátor döntést kell hozni a közigazgatási folyamatok racionalizálásától kezdve az apró hétköznapi változások bevezetéséig. Az oktatási rendszert az alapoktól kell átalakítani: a diákokat önállóságra, kockázat- és felelősségvállalásra, kreatív problémamegoldásra, többnyelven is eredményes szóbeli és írásbeli kommunikációra kell nevelni. Mindezek szükséges feltételei a világpiacon sikeres magyar termékek megjelenésének.

Az új megoldások keresése, a kockázatok és a bizonytalanság kezelése, az elkerülhetetlen kudarcok elviselése, a bukások utáni talpra állás senkinek sem könnyű. De ha nem keressük meg a sikerhez vezető – eddig még járatlan – utat, akkor mások kénye-kedve szerint alakul a magyar gazdaság és társadalom sorsa.

Ezért az Aschner Lipót Kör, a névadójához méltón, azt keresi, hogy mit tehetne a csapdából való kitörés érdekében az ország – a vállalkozások, a politikai döntéshozók és a polgárok – a hazai és a külföldi tudás jobb hasznosításáért. A jól ismert történelmi példák (pl. Tungsram, Standard Villamossági Rt) és a közelmúlt sikertörténetei – a Graphisoft, a legújabb generációból az NNG, a LogMeIn, a Prezi, a Colorfront és társaik – egyaránt azt jelzik, hogy van kitörési lehetőség, a magas hozzáadott értékű termékek és szolgáltatások világpiaca nyitva áll a magyar vállalkozások előtt is.

### **Az innovációs teljesítmény növelése: közös nemzeti ügy!**

Az innovációs folyamat lényege az ötletek hasznosítása: olyan új termékek, szolgáltatások, termelési eljárások és vezetési, szervezési, pénzügyi, marketing és piacszervezési megoldások bevezetése, amelyek piaci előnyhöz, magasabb haszonhoz juttatják a megvalósítóikat. A gazdaságban és a közsférában (pl. államigazgatás, oktatás, egészségügy) egyaránt fontos az új megoldások keresése, a teljesítmény javítása, a befektetett pénz- és tudástőke hozamának növelése.

Az innovációk egy fontos csoportja kutatás-fejlesztési (K+F) eredményből születik, de számos más forrása is lehet egy sikeres innovációnak, pl. másoktól átvett tudáselemek, megoldások új kombinációja, gyakorlati tudáson és tapasztalaton alapuló ötletek. A K+F eredmény, például egy szabadalom, fontos teljesítmény, de önmagában még nem innováció; arról csak akkor beszélhetünk, ha ezekből az eredményekből gyakorlati alkalmazás, értékesített, hasznosított dolog születik.

Egy innováció jelenthet világpiaci újdonságot, de lehet egy ágazat, vagy csupán egy-egy vállalat, oktatási, egészségügyi, államigazgatási stb. szervezet számára megújulási lehetőség. Az innovációk a külvilág számára sokszor rejtve maradnak, csak a szolgáltatási színvonal emelkedése jelzi a bevezetésüket. Az innovációk az élet minden területén lényegesek: minél szélesebb körben hatják át a társadalmat és a gazdaságot, annál inkább várható a versenyképesség és az életminőség javulása, amint ezt számos ország példája mérhetően is bizonyítja.

Az innovációpolitika célja az új ismeretek és megoldások kialakításához, sikeres bevezetéséhez szükséges készségek fejlesztése, a lehető legjobb keretet adó jogi-pénzügyi feltételrendszer megteremtése, amely hozzájárul a gazdasági növekedéshez, a versenyképesség javulásához, a foglalkoztatottság bővüléséhez. A sikeres innovációpolitika javítja a közszféra hatékonyságát és elősegíti a társadalmi leszakadás megelőzését, felszámolását. Az innovációpolitika tehát a társadalom és a gazdaság valamennyi szektorát érinti, s ezért a különböző szakpolitikák közös ügye.

### A mai helyzet

A magyar gazdaság többek között azért került a már említett harapófogóba, mert gyenge innovációs teljesítményt nyújt: az EU tagországok rangsorában évek óta a 18-20. helyen áll, s ezzel „a mérsékelten” innovatív országok csoportjába tartozik. Az innovatív KKV-k arányát tekintve pedig az európai rangsorban hátulról a harmadik helyen áll.

A gyenge megújulási, változtatási képesség és készség is szerepet játszik abban, hogy az egy főre jutó bruttó hazai termék (változatlan áron mért) értéke 2004 óta alig közeledett az EU 27 tagállamának átlagához: annak 63-66 százalékán stagnált. 2012-ben már csak Lettországot, Romániát és Bulgáriát előztük meg, miközben 2004-ben még Észtországot, Szlovákiát, Litvániát és Lengyelországot is mögöttünk voltunk. A gyenge innovációs teljesítmény – más tényezőkkel együtt – tükröződik a reáltermelékenység alacsony színvonalában is. A termelékenységi szakadék kialakulásában – a kulturális, intézményi és gazdaságpolitikai tényezők mellett – jelentős szerepe van a vállalatok számában nagy súlyt képviselő mikro-vállalkozásoknak. Ezek foglalkoztatják a termelő szférában dolgozók több mint egyharmadát (36%), miközben az összes hozzáadott értéknek nem egészen egyötödét (19%) adják. Ezzel szemben az EU 27 tagországában a mikro-vállalkozások aránya a foglalkoztatásban kisebb (30%), míg az összes hozzáadott értékhez való hozzájárulásuk a magyarországinál nagyobb, meghaladja a 21 százalékot. A probléma a magyar gazdaság duális szerkezetére vezethető vissza: a Magyarországon aktív, tőkeerős multinacionális cégek és az egyik napról a másikra tengődő mikro-vállalkozások mellől hiányzik az erős, a hazai tudásbázisra építő innovatív középvállalatok derékhada. Ehhez hozzájárul az ország teljesítményének régiók szerinti kiegyensúlyozatlansága.

Nemzetközi és hazai tapasztalatok alapján az Aschner Lipót Kör meggyőződése, hogy ebből a fenyegető helyzetből való kitörés előfeltétele a társadalomban és a gazdaságban évtizedek során megkövesedett nézetek, normák, várokozások, hiedelmek és gazdaságfejlesztési pályák megváltoztatása, azaz az átfogó paradigmaváltás.

## **A paradigmaváltás főbb elemei**

*Kormányzás, együttműködés.* A kormányzásban meg kell haladni a rövid távú gondolkodást és cselekvést. Ez csak úgy lehetséges, ha a stratégiai célok és az azt megvalósító szakpolitikák széles kör bevonásával, az érdekek sokoldalú egyeztetésével alakulnak ki. Így javul a kormányzati döntések kiszámíthatósága, és megteremthető az elveszett bizalom. A vállalkozói szféra, az oktatás, tudományos kutatás képviselői, a középtávú költségvetési tervezés irányítói valamint a szakpolitikai döntéshozók együttműködése, illetve az innovációs folyamatokra ható szakpolitikák (a tudomány-, technológia-, innováció-, oktatás-, verseny-, monetáris és költségvetési, gazdaság- és területfejlesztési politika) összehangolása egyaránt elengedhetetlen az innovációs teljesítmény javításához. Az összehangolás nemzetközi keretekben is szükséges: a kitörés egyik fontos eszköze az EU-tagságból fakadó együttműködési és fejlesztési lehetőségek lényegesen jobb kihasználása. A mindenkor kormányok további feladata a megújulásra, a változtatásra való nyitottság és az azokra ható tényezők erősítése.

*Piacteremtés, verseny.* A fejlődés és így az innováció természetes közege a verseny. Ezért fontos állami feladat a piacra lépés indokolatlan korlátainak lebontása, a piac működését akadályozó tényezők megszüntetése, a tisztességes verseny erősítése. Az állam gazdasági intézkedéseit a versenysemlegesség elve vezérelje; lépjen fel az erőfölényükkel visszaélőkkel szemben, adjon teret a jobb termékeket, szolgáltatásokat kínáló, a hatékonyabb eljárásokat bevezető innovatív vállalkozásoknak, és határozottan lépjen fel a versenyt korlátozó, a vállalkozói magatartást torzító korrupcióval szemben, tegye átláthatóvá a közbeszerzési rendszert. Mindez kedvezően befolyásolja a verseny intenzitását, s így az innovációs tevékenységeket is. Az innovációs kereslet gerjesztésének a közbeszerzés is fontos eszköze lehet.

*Oktatás, képzés.* Az innováció számos olyan egyéni készségen alapul, amelyek (ki)alakításában alapvető szerepet tölt be az oktatási-nevelési rendszer, az óvodától a felsőfokú oktatásig. Ez a felismerés ösztönzi világszerte az oktatás valamennyi szintjén a folytonos megújulást és a minőségi versengést. A tanulási folyamat fontos része annak megértése és elsajátítása, hogy a kreativitást hogyan lehet értéktéremtő innovációvá érlelni. Ennek érdekében bővíteni kell a tanulók részvételére épülő interaktív oktatás körét, ami a probléma-felismerő és -megoldó készségek, az egészséges versenyszellem, a tisztességes versengés, az együttműködési hajlandóság és a csapatmunka fejlesztésére irányul. Ebben segíthetnek például a fiatalok számára vonzó, az innovatív gondolkodást erősítő műszaki, természettudományos, pénzügyi és vállalkozási ismeretekhez köthető játékok és a tanítási technológia legújabb vívmányai. A középiskolák tanulói és különösen a felsőoktatás hallgatói

számára lehetővé kell tenni, hogy tanulmányaik során közvetlen vállalkozási élményt szerezzenek vállalkozások meglátogatása és/vagy saját kezdeményezésű diák vállalkozások működtetése révén. Felsőoktatási tanulmányai során legyen lehetősége minden hallgatónak valamilyen gyakorlati problémán dolgozni, kutatási gyakorlatot szerezni, elsajátítani az innováció menedzsment és a vállalkozás indítás alapjait. Az állam tekintse hosszabb távon és társadalmi szinten megtérülő befektetésnek – ne költségvetési tehertételnek! – az oktatás finanszírozását minden szinten.

*Vállalkozási kultúra.* Az innovációs folyamat sikerét nagymértékben befolyásolja az abban résztvevő kutatók, vállalkozók, alkalmazottak és politikai döntéshozók kulturális, civilizációs világképe, alkalmazkodó képessége és motiváltsága. Fontos, hogy a társadalmi közgondolkodás része legyen az örökös megújulás gondolata, a változás és a változtatás szükségességének, megértése és elfogadása, a megújulás egyéni és társadalmi hasznossága. De nem hallgatható el az sem, hogy minden változásnak lehetnek vesztesei is. A vállalkozók szakmai szervezeteinek fontos szerepe lehet a vállalkozói kultúra erősítésében és a valódi, új értéket teremtő innovatív magatartást támogató közhangulat megteremtésében. A sikeres országokban az innováció a közbeszéd tárgya, a közmédiában és a szakmai szervezetek fórumain rendszeresen szereplő téma. A tisztességes újrakezdés hazai lehetőségét is meg kell teremteni, hiszen egy vállalkozás bukása nem feltétlenül a vállalkozó alkalmatlansága miatt következik be, része a vállalkozók tanulási folyamatának.

*Finanszírozás.* Az előzőekben leírt célokhoz közelítő működés nem minden területen igényel az eddigieknél jelentősen nagyobb kormányzati ráfordítást, sokszor a jelenlegi források átgondoltabb, hatásosabb és hatékonyabb felhasználása is megoldást jelent. Fontos feladat a jelenlegi és korábbi finanszírozási rendszer hatásainak elemzése és értékelése; erre is alapozva lehet kialakítani az új eszközöket, a hosszú távú gondolkodásnak is megfelelő gazdasági- és társadalomfejlesztési célokhoz igazítva. Az innovációs képességek fejlesztését célzó támogatások mellett az innovációk iránti keresletet is célszerű élnétkíteni, többek között a közbeszerzés eszközeivel és közvetett (szabályozás-alapú, normatív) ösztönzőkkel.

A paradigmaváltás részleteit egy átfogó vitában lehet és érdemes átgondolni.

### **Eltérő utak**

Magyarország harmas útelágazáshoz érkezett. Az Aschner Lipót kör a lecsúszástól a felemelkedésig három jövőképet vázol fel az elképzelhető fejlődési utakról, szándékosan sarkosan fogalmazva, az érdemi vita ösztönzése érdekében.

*Bérmunkás Magyarország.* A jövőkép főbb jellemzői: a harapófogó még erősebb szorítása, a csapda tovább mélyülése: leszakadás a nemzetközi versenyben, ennek következtében éleződő társadalmi feszültségek, romló életminőség, csak szigetszerűen fennmaradó K+F és innovációs tevékenység. E verzió megvalósulásának esélyét növeli, ha Magyarország – az elmúlt évtizedekhez hasonlóan – sodródik, nincs átfogó, széles körű megegyezésre támaszkodó, megvalósítható fejlődési stratégiája; a kormány továbbra is költségvetési tehernek tekinti az oktatási rendszer finanszírozását és a KFI tevékenységek támogatását; az oktatási rendszer célja a tanulók „betörése”, a szabálykövető magatartás „bevésése”, engedelmes, szorgalmas (leendő) alkalmazottak és alattvalók „kibocsátása”; a vállalkozás pedig az ügyeskedés, a kiskapuk keresése és az adókerülés szinonimája marad. Az első látásra is riasztó – szinte irreálisan negatív – jövőképet több szereplő is előnyösnek vélheti a maga szempontjából: a mindenkori kormányok kedvező világgazdasági feltételek esetén gyors, látványos munkahely-teremtésre számíthatnak; az olcsó termelésre, kevés helyi hozzáadott tudást tartalmazó tevékenységre szakosodó magyar és külföldi vállalatok olcsó, fegyelmezett munkaerőt kaphatnak.

Ezek a rövid távú, vélt előnyök azonban gyorsan jelentős veszélyforrássá válhatnak: már a közeli országokban is viszonylag könnyen lehet olcsóbb, fegyelmezett – esetleg kicsit kevésbé képzett – munkaerőt találni, távolabb pedig még könnyebben, ezért az ilyen munkahelyek gyorsan elveszhetnek, még nagyobb makrogazdasági és társadalmi feszültségeket okozva (csökkenő adóbevételek, növekvő munkanélküliség és állami kiadási kényszer). A gazdaság duális szerkezete hosszú távra rögződik, nem alakulnak ki erős, nemzetközileg jegyzett magyar tulajdonú vállalkozások. Ezen az úton járva nem képződhet elegendő forrás ahhoz, hogy valamikor elindulhasson egy önmagát erősítő fejlődési spirál.

*Erős(ödő) magyar gazdaság.* A jövőkép főbb jellemzői: a magyar kis- és középvállalatok folyamatosan és dinamikusan növekvő része innovatív (tudás-intenzív) tevékenységet is folytat, ezért a globális innovációs és termelési hálózatokhoz előnyös feltételekkel kapcsolódik. A multinacionális cégek magyar leányvállalatai a cégcsoporton belüli helyüket azzal is erősítik, hogy magyar egyetemekkel és kutatóintézetekkel, valamint más innovatív vállalatokkal szorosan együttműködve javítják a teljesítményüket. A vállalatok és a közfinanszírozású K+F szervezetek között szoros, élénk, kölcsönösen előnyös együttműködés alakul ki, amit jól tervezett állami intézkedések is élénkítenek. Az innovációpolitika és eszközrendszere illeszkedik a sokoldalú egyeztetés alapján elhatározott társadalmi- és gazdasági fejlesztési stratégia céljaihoz. Mindezeknek (is) köszönhetően javul a magyar gazdaság verseny-, jövedelemtermelő és munkahelyteremtő-képessége, sokak életszínvonala érezhetően emelkedik, fenntartható, mérsékelt gazdasági növekedési pályára áll az ország.

A jövőkép megvalósulásának esélyét javítja, ha a kormány hasznos társadalmi befektetésnek tekinti az oktatási rendszer finanszírozását és a KFI tevékenységek támogatását, ösztönzését;

az oktatási rendszer fontos célja a vállalkozói készségek fejlesztése és a jó szakemberek képzése a leendő foglalkoztatók igényeinek sokszínűségéhez igazodva; a hazai és a külföldi befektetéseket, valamint az innovációt ösztönző feltételek alakulnak ki (stabil makrogazdaság, egészséges gazdasági növekedés, élénk, tiszta verseny, megfelelő adórendszer, jól működő tőkepiac, stb.); a szakpolitikai intézkedések hatásosak, hatékonyak és jól összehangoltak.

Ha ebben az irányban indul el az ország, a kormányok hosszabb távon is fennmaradó, tartósan jól fizető munkahelyek kialakulására számíthatnak; a leendő magyar vállalkozók jó alapképzést kapnak, a vállalkozásuk indításához és bővítéséhez kedvező körülmények alakulnak ki; a magasabb tudástartalmú tevékenységekre szakosodó magyar és külföldi vállalkozások számára elérhető a jól képzett, folyamatos tanulásra képes munkaerő. A jövőkép fontos jellemzője, és egyben veszélyek forrása, hogy szinte kizárólag a gazdasági célok vezérlik a stratégiát, és ezért a gazdasági növekedéstől automatikusan nem megoldódó társadalmi feszültségek tovább éleződhetnek, továbbá a környezeti problémák elhanyagolása is gyorsan megbosszulhatja magát.

*Kiegyensúlyozottan fejlődő, befogadó, sikeres Magyarország. A jövőkép főbb jellemzői:* gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból egyaránt fenntartható, azaz kiegyensúlyozott fejlődés; barátságos, sokfajta értékrendet befogadó, szolidáris, vonzó, felelősségteljes Magyarország, ahol a polgárok jól érzik magukat; egyre szélesebb rétegek életminősége érezhető mértékben javul; az állam működése polgár- és társadalombarát, rugalmas, hatásos és hatékony; erősek és felelősségteljesek a civil szervezetek; a közfinanszírozású kutatóhelyeken folytatott KFI tevékenységek és a TTI-politikai eszközök fő célja az életminőség javítása, s mivel ennek fontos eszköze a versenyképesség javítása, azt is jól tervezett és végrehajtott szakpolitikai intézkedések szolgálják; a befogadó társadalmi-gazdasági fejlődés keretei között az érintettek bevonásával zajló innovációs folyamatok válnak jellemzővé.

A jövőkép megvalósításához gyökeres szemléletváltás, egy új értékrend megszilárdulása szükséges: a tágran értelmezett életminőség javítása válik minden szakpolitika fő céljává; az oktatási rendszer a hosszú távú gondolkodást, az állampolgári tudatot, a felelősségvállalást és a felelős mérlegelési, döntési képességeket erősíti, valamint a különböző alrendszerek jó működtetése érdekében (ebben a jövőképben is) fejleszti a vállalkozói készségeket, és jó szakembereket képez a leendő foglalkoztatók igényeinek sokszínűségéhez igazodva; megerősödik a társadalmi bizalom és szolidaritás; a gazdasági fejlődést szolgáló szakpolitikai eszközöket a társadalmi és környezeti fejlődést szolgáló célokkal összehangolva, hatásosan és hatékonyan alkalmazza a kormány. Az ország aktív részese az európai és globális tudásáramlásnak, innovációs hálózatoknak.

Ez nyilvánvalóan ambíciózus jövőkép: megvalósulása esetén a mai legsikeresebb társadalmak fejlettségi szintjét is meghaladnánk. A feladat tehát óriási, de az elérhető eredmények jelentősége is az. Ezért érdemes lenne alaposan, széles körben megvitatni a szükséges

lépéseket, a megvalósítás esélyeit és buktatóit. Ez a vita azt is szolgálhatja, hogy végiggondolva az ambíciózus jövőkép megvalósításhoz szükséges lépéseket, a tanulságokat egy szerényebb célokat kitűző stratégiába is be tudjuk építeni.

### **Esélyek és veszélyek**

Ha a „patópáli” hagyományokat követve a paradigmaváltás egyetlen eleme sem valósul meg, akkor biztosan a harapófogóban vergődő, „bérmunkás Magyarország” polgárai leszünk a következő évtizedekben. A többség számára ez további elszegényedést, egy szűk kisebbség részére pedig legalább átmeneti gazdagodást hoz, de könnyen társadalmi robbanáshoz is vezethet.

Az „erős(ödő) gazdaság” megteremtéséhez a gazdasági fejlődést előtérbe állító paradigmaváltás vezethet el, ami – nem elhanyagolható erőfeszítések eredményeként – jelentős előrelépés lenne az elmúlt évtizedekhez képest, sokak életszínvonala jól érzékelhető mértékben javulna.

Az életminőség – s ennek részeként a természeti környezet állapotának – javításához, a már most is nyomasztó, s minden bizonnyal tovább erősödő társadalmi feszültségek enyhítéséhez gyökeres fordulat szükséges. Meg tudjuk-e ismételni a sikereise nagy elődök teljesítményét?

*Aschner Lipót kör*

*Ábrahám László, Csonka László, Dőry Tibor, Havas Attila, Inzelt Annamária, Lakatos Péter, Lepsényi István, Siegler András, Somlyódy László, Varga Attila, Varga György*

A jelen vitairat az Aschner Kör közös gondolkodásának az eredménye.

[HVG Online, 2013. október 31.](#)

### **Az Aschner Lipót Kör**



